# SHAXSIY RIVOJLANISH ORQALI O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISH YO‘LLARI

*Nazarova Sitora Maxamatovna*

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, stajyor-assistent, O‘zbekiston*

**Annotatsiya**

Shaxsiy rivojlanishning o‘qituvchilar pedagogik mahoratini oshirishdagi o‘rni, kasbiy kompetensiyalarni takomillashtirish mexanizmlari va zamonaviy ta’lim jarayonida o‘z ustida muntazam ishlashning ahamiyati yoritilgan. O‘qituvchining kasbiy bilimlari, pedagogik muloqot madaniyati, psixologik tayyorgarligi, innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalari hamda refleksiv faoliyatini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, individual rivojlanish rejasini tuzish, o‘z faoliyatini tahlil qilish, hamkasblar tajribasini o‘rganish, malaka oshirish kurslarida qatnashish va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish orqali pedagogik mahoratni takomillashtirish yo‘llari bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

**Kalit so‘zlar:** shaxsiy rivojlanish, pedagogik mahorat, kasbiy kompetensiya, o‘qituvchi, uzluksiz ta’lim, pedagogik refleksiya, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta’lim, o‘zini o‘zi baholash, kasbiy rivojlanish.

# ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПОСРЕДСТВОМ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ

*Назарова Ситора Махаматмовна*

*Самаркандский государственный медицинский университет, ассистент-стажёр, Узбекистан*

**Аннотация**

В статье освещается роль личностного развития в повышении педагогического мастерства преподавателей, рассматриваются механизмы совершенствования профессиональных компетенций и значение систематической работы над собой в современном образовательном процессе. Анализируются вопросы развития профессиональных знаний преподавателя, культуры педагогического общения, психологической подготовки, навыков использования инновационных технологий и рефлексивной деятельности.

Кроме того, представлены практические рекомендации по совершенствованию педагогического мастерства посредством разработки индивидуального плана развития, анализа собственной деятельности, изучения опыта коллег, участия в курсах повышения квалификации и использования цифровых образовательных ресурсов.

**Ключевые слова:** личностное развитие, педагогическое мастерство, профессиональная компетентность, преподаватель, непрерывное образование, педагогическая рефлексия, инновационные технологии, цифровое образование, самооценка, профессиональное развитие.

## WAYS TO ENHANCE TEACHERS' PEDAGOGICAL SKILLS THROUGH PERSONAL DEVELOPMENT

*Nazarova Sitora Maxamatovna*

*Samarkand State Medical University, Trainee Assistant, Uzbekistan*

**Abstract**

This article highlights the role of personal development in enhancing teachers' pedagogical skills, examines mechanisms for improving professional competencies, and emphasizes the importance of continuous self-improvement in the modern educational process. It analyzes the development of teachers' professional knowledge, pedagogical communication skills, psychological preparedness, competencies in using innovative technologies, and reflective practice. Furthermore, practical recommendations are provided for improving pedagogical skills through the development of an individual professional growth plan, self-analysis, learning from colleagues' experience, participation in professional development courses, and the use of digital educational resources.

**Keywords:** personal development, pedagogical skills, professional competence, teacher, lifelong learning, pedagogical reflection, innovative technologies, digital education, self-assessment, professional development.

***Kirish***

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablarni yanada oshirmoqda. Zamonaviy pedagog

nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki o‘quvchilarning individual xususiyatlarini tushunishi, ularda mustaqil fikrlashni shakllantirishi, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishi va ta’lim jarayonini ijodiy tashkil etishi lozim. Bunday vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o‘qituvchi doimiy ravishda o‘z bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirib borishi zarur. Shaxsiy rivojlanish insonning o‘z imkoniyatlarini anglash, mavjud bilim va ko‘nikmalarini takomillashtirish, yangi kompetensiyalarni egallash hamda belgilangan maqsadlarga erishish yo‘lidagi uzluksiz jarayondir. Pedagog faoliyatida shaxsiy rivojlanish kasbiy o‘sish bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, o‘qituvchining o‘z faoliyatiga tanqidiy yondashishi, yangiliklarni o‘rganishi va pedagogik tajribasini boyitishida namoyon bo‘ladi. Pedagogik mahorat esa o‘qituvchining bilim, ko‘nikma, tajriba, pedagogik qobiliyat va shaxsiy fazilatlarini ta’lim-tarbiya jarayonida samarali qo‘llay olishidir. U faqat fan bo‘yicha bilimdonlik bilan cheklanmaydi. Pedagogik mahorat o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatish, murakkab tushunchalarni sodda va tushunarli bayon etish, o‘quv jarayonini boshqarish, muammoli vaziyatlarni hal qilish va o‘quvchilarning ta’lim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirishni ham qamrab oladi. Shu sababli shaxsiy rivojlanish va pedagogik mahoratni takomillashtirish zamonaviy o‘qituvchining muhim kasbiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

**Tadqiqotning maqsadi** — shaxsiy rivojlanishning pedagogik mahoratni oshirishdagi ahamiyatini ochib berish hamda o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishga xizmat qiluvchi samarali usullarni yoritish.

*1. Shaxsiy rivojlanish va pedagogik mahoratning o‘zaro bog‘liqligi*

Shaxsiy rivojlanish o‘qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan ongli va izchil jarayondir. U yangi bilimlarni egallash, pedagogik tajribani tahlil qilish, shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish va kasbiy maqsadlarni belgilashni o‘z ichiga oladi.

Pedagogik mahoratning rivojlanishi bir nechta asosiy yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi.

Birinchidan, kasbiy bilimlarni chuqurlashtirish muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘z faniga oid yangi ilmiy ma’lumotlar, zamonaviy o‘qitish metodlari va

ta’lim standartlaridagi o‘zgarishlardan xabardor bo‘lishi kerak. Fan va texnologiyalar rivojlanib borayotgan sharoitda ilgari egallangan bilimlar bilan cheklanib qolish ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Ikkinchidan, pedagogik va psixologik kompetensiyalarni rivojlantirish zarur. Har bir o‘quvchining qobiliyati, qiziqishi, o‘zlashtirish sur’ati va psixologik xususiyatlari turlicha bo‘ladi. O‘qituvchi ushbu farqlarni hisobga olgan holda individual yondashuvni qo‘llashi lozim. Buning uchun yosh psixologiyasi, motivatsiya, muloqot madaniyati va nizolarni boshqarish bo‘yicha bilimlarni muntazam boyitib borish talab etiladi.

Uchinchidan, ijodkorlik va innovatsion fikrlashni rivojlantirish pedagogik mahoratning muhim tarkibiy qismidir. An’anaviy dars usullari ayrim vaziyatlarda yetarli samara bermasligi mumkin. Shu sababli muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, guruhli ishlash, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshiradi.

To‘rtinchidan, o‘z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati o‘qituvchining kasbiy o‘sishida muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi darsdan keyin qanday metodlar samarali bo‘lganini, qaysi mavzular o‘quvchilarga qiyinchilik tug‘dirganini va kelgusida nimalarni o‘zgartirish kerakligini aniqlashi lozim. Bunday yondashuv pedagogik faoliyatni tasodifiy emas, balki maqsadli takomillashtirish imkonini beradi.

Demak, shaxsiy rivojlanish pedagogik mahoratni oshirishning ichki omili bo‘lib, o‘qituvchining o‘z kasbiga mas’uliyatli munosabatini va uzluksiz o‘rganishga tayyorligini mustahkamlaydi.

*2. O‘qituvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlovchi asosiy yo‘llar*

2.1. Individual rivojlanish rejasini ishlab chiqish

O‘qituvchining shaxsiy rivojlanishi aniq maqsad va vazifalarga asoslangan bo‘lishi kerak. Buning uchun individual rivojlanish rejasini tuzish tavsiya etiladi. Rejada pedagogning mavjud kompetensiyalari, rivojlantirilishi zarur bo‘lgan jihatlar, bajariladigan vazifalar va kutilayotgan natijalar belgilanadi.

Masalan, o‘qituvchi o‘z oldiga quyidagi maqsadlarni qo‘yishi mumkin:

zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish;

raqamli ta’lim platformalarida ishlashni o‘rganish;

o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilish usullarini takomillashtirish;

baholashning zamonaviy shakllarini o‘zlashtirish;

ilmiy va metodik adabiyotlarni muntazam o‘qish;

ochiq darslar va kasbiy seminarlar orqali tajriba almashish.

Rivojlanish rejasi real, o‘lchash mumkin bo‘lgan va muayyan muddatga mo‘ljallangan maqsadlardan tashkil topishi lozim. Masalan, bir oy davomida yangi pedagogik metodni o‘rganish, keyingi oyda uni darsda sinab ko‘rish va natijalarini tahlil qilish mumkin.

2.2. Uzluksiz ta’lim va mustaqil bilim olish

O‘qituvchining kasbiy mahoratini oshirishda uzluksiz ta’lim muhim ahamiyatga ega. Malaka oshirish kurslari, seminarlar, konferensiyalar, vebinarlar va ilmiy-amaliy anjumanlar pedagogning nazariy bilimlarini yangilash hamda amaliy tajribasini boyitish imkonini beradi. Biroq kasbiy rivojlanish faqat rasmiy malaka oshirish kurslari bilan cheklanmasligi kerak. Mustaqil o‘qish, ilmiy maqolalarni tahlil qilish, elektron kutubxonalardan foydalanish va xalqaro pedagogik tajribani o‘rganish ham samarali natija beradi. Mustaqil ta’lim jarayonida o‘qituvchi o‘z faniga oid yangi tadqiqotlar, metodik qo‘llanmalar va ilg‘or ta’lim tajribalarini o‘rganishi mumkin. Olingan bilimlarni amaliyotga tatbiq etish esa ularning haqiqiy samaradorligini baholashga yordam beradi. Shuningdek, xorijiy tillarni bilish pedagogning xalqaro ilmiy manbalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu esa zamonaviy ta’lim metodlarini o‘rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirishga xizmat qiladi.

2.3. Pedagogik refleksiya va o‘zini o‘zi baholash

Pedagogik refleksiya — o‘qituvchining o‘z faoliyati, qarorlari va erishgan natijalarini tahlil qilish jarayonidir. Refleksiya yordamida pedagog o‘zining kuchli va rivojlantirilishi zarur bo‘lgan tomonlarini aniqlaydi.

Darsdan keyin quyidagi savollar ustida fikr yuritish foydali:

Darsning maqsadiga qay darajada erishildi?

Qaysi metodlar o‘quvchilarning faolligini oshirdi?

Qaysi tushunchalarni o‘quvchilar o‘zlashtirishda qiynaldi?

Vaqtdan samarali foydalanildimi?

Keyingi darsda qanday o‘zgarishlar kiritish kerak?

Ushbu savollarga muntazam javob berish pedagogning o‘z faoliyatiga ongli yondashishini shakllantiradi. Buning uchun o‘qituvchi dars tahlili kundaligini yuritishi, o‘quvchilarning fikr-mulohazalarini o‘rganishi va o‘z faoliyatidagi o‘zgarishlarni qayd etishi mumkin. O‘zini o‘zi baholash jarayonida faqat kamchiliklarni aniqlash emas, balki erishilgan yutuqlarni ham e’tirof etish muhimdir. Bu o‘qituvchining kasbiy motivatsiyasini saqlashga va rivojlanish jarayoniga ijobiy munosabatda bo‘lishiga yordam beradi.

2.4. Hamkasblar bilan tajriba almashish

Pedagogik mahoratni oshirishning samarali yo‘llaridan biri hamkasblar bilan o‘zaro tajriba almashishdir. Ochiq darslar, metodik birlashmalar, seminarlar, mahorat darslari va o‘zaro dars kuzatuvlari o‘qituvchilarga yangi metodlarni o‘rganish imkonini beradi. O‘zaro dars kuzatuvi faqat kamchiliklarni aniqlash vositasi sifatida qaralmasligi kerak. Uning asosiy maqsadi samarali tajribalarni aniqlash, metodik yondashuvlarni solishtirish va o‘z faoliyatini takomillashtirishdan iborat. Tajribali pedagoglarning darslarini kuzatish, ularning darsni tashkil etish usullari, savol berish texnikasi va o‘quvchilarni rag‘batlantirish yondashuvlarini o‘rganish yosh o‘qituvchilarning kasbiy shakllanishiga yordam beradi. Shuningdek, mentorlik tizimi orqali tajribali pedagoglar yangi ish boshlagan o‘qituvchilarga metodik va psixologik ko‘mak berishlari mumkin. Bunday hamkorlik ta’lim muassasasida sog‘lom kasbiy muhitni shakllantiradi.

2.5. Raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish

Zamonaviy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar o‘qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Elektron ta’lim platformalari, virtual laboratoriyalar, interfaol taqdimotlar, onlayn testlar va sun’iy intellektga asoslangan vositalar darsni mazmunli tashkil etishga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘quv materiallarini vizual tarzda tushuntirish, bilimlarni tezkor baholash va individual topshiriqlarni ishlab chiqish

imkonini beradi. Ayniqsa, murakkab tushunchalarni sxema, animatsiya, video va modellashtirish orqali tushuntirish o‘quvchilarning mavzuni yaxshiroq anglashiga ko‘maklashadi. Shu bilan birga, texnologiyadan foydalanish darsning asosiy maqsadiga mos bo‘lishi kerak. Raqamli vositalar pedagogik maqsadning o‘rnini bosmaydi, balki unga erishishni osonlashtiradi. O‘qituvchi axborotning ishonchliligini tekshirishi, mualliflik huquqiga rioya qilishi va o‘quvchilarning shaxsiy ma’lumotlarini himoya qilishi lozim. Sun’iy intellekt vositalari dars rejasi, test topshiriqlari va o‘quv materiallarining dastlabki loyihalarini tayyorlashda yordam berishi mumkin. Biroq bunday materiallar pedagog tomonidan tekshirilishi, fan mazmuniga moslashtirilishi va ta’lim oluvchilarning yosh hamda bilim darajasiga muvofiqlashtirilishi zarur.

*3. Pedagogik mahoratni oshirishda shaxsiy fazilatlarning o‘rni*

Pedagogik mahorat faqat bilim va metodik ko‘nikmalardan iborat emas. O‘qituvchining shaxsiy fazilatlari ham ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Birinchi navbatda, mas’uliyat va intizom muhim ahamiyatga ega. Darslarga puxta tayyorgarlik ko‘rish, vazifalarni o‘z vaqtida bajarish va o‘quvchilarga nisbatan adolatli munosabatda bo‘lish pedagogning kasbiy obro‘sini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, hissiy barqarorlik va sabr-toqat zarur. Ta’lim jarayonida turli qiyinchiliklar, tushunmovchiliklar va nizoli vaziyatlar yuzaga kelishi mumkin. Bunday sharoitda o‘qituvchining vazminligi, muammoni xolis baholashi va konstruktiv yechim topishi muhimdir.

Uchinchidan, samarali muloqot madaniyati o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida ishonchli munosabatlarni shakllantiradi. O‘quvchini tinglash, uning fikrini hurmat qilish, tushunarli izoh berish va asosli fikr-mulohaza bildirish ta’lim muhitini yaxshilaydi.

To‘rtinchidan, o‘zgarishlarga ochiqlik va yangilikka intilish pedagogning rivojlanishini ta’minlaydi. O‘qituvchi o‘z tajribasini mutlaq va o‘zgarmas deb hisoblamasligi, yangi metodlarni o‘rganishi va ularni tanqidiy baholashi lozim.

Bundan tashqari, kasbiy charchashning oldini olish uchun mehnat va dam olish muvozanatini saqlash, vazifalarni oqilona rejalashtirish va zarur hollarda hamkasblardan yordam so‘rash ham muhimdir. O‘zining jismoniy va ruhiy holatiga e’tibor qaratadigan pedagog o‘quvchilar bilan samarali ishlash imkoniyatini yaxshiroq saqlab qoladi.

*4. Shaxsiy rivojlanish samaradorligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar*

O‘qituvchining shaxsiy rivojlanishi uzluksiz va izchil tashkil etilgandagina barqaror natija beradi. Buning uchun quyidagi amaliy yondashuvlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Birinchi tavsiya — rivojlanish maqsadlarini aniq belgilash. O‘qituvchi bir vaqtning o‘zida juda ko‘p vazifalarni bajarishga intilmasdan, avvalo eng muhim ikki yoki uchta kompetensiyani rivojlantirishga e’tibor qaratishi lozim.

Ikkinchi tavsiya — muntazam o‘rganish odatini shakllantirish. Har kuni yoki har hafta kasbiy adabiyotlarni o‘qish, metodik materiallarni o‘rganish va yangi pedagogik usullar bilan tanishish uchun alohida vaqt ajratish maqsadga muvofiq.

Uchinchi tavsiya — o‘rganilgan bilimlarni amaliyotda sinab ko‘rish. Yangi metodni faqat nazariy jihatdan bilish yetarli emas. Uni dars jarayonida qo‘llash, o‘quvchilarning reaksiyasini kuzatish va natijalarni tahlil qilish zarur.

To‘rtinchi tavsiya — muntazam fikr-mulohaza olish. Hamkasblar, metodistlar va o‘quvchilarning asosli fikrlari o‘qituvchiga o‘z faoliyatini boshqa nuqtayi nazardan baholash imkonini beradi.

Beshinchi tavsiya — rivojlanish natijalarini qayd etish. O‘qituvchi o‘zining individual rivojlanish portfoliosini yuritishi mumkin. Unda dars ishlanmalari, o‘zlashtirilgan metodlar, malaka oshirish sertifikatlari, o‘quvchilar natijalari va amalga oshirilgan pedagogik yangiliklar jamlanadi.

Quyidagi jadvalda shaxsiy rivojlanishni tashkil etishning namunaviy rejasi keltirilgan.

| Rivojlanish yo‘nalishi | Amalga oshiriladigan ish | Kutilayotgan natija |
|---|---|---|

| | | |
|---|---|---|
| Kasbiy bilim | Ilmiy va metodik adabiyotlarni o‘rganish | Fan bo‘yicha bilimlarning yangilanishi |
| Pedagogik metodika | Yangi o‘qitish usullarini darsda sinash | Dars samaradorligining oshishi |
| Raqamli kompetensiya | Elektron platforma va interfaol vositalarni o‘rganish | Ta’lim jarayonining boyitilishi |
| Refleksiya | Darsdan keyingi tahlilni muntazam yuritish | Kuchli va zaif tomonlarni aniqlash |
| Hamkorlik | Ochiq darslar va tajriba almashish tadbirlarida qatnashish | Kasbiy tajribaning kengayishi |
| Muloqot | Tinglash va fikr-mulohaza berish ko‘nikmalarini rivojlantirish | O‘quvchilar bilan samarali munosabat |

Shuni ta’kidlash kerakki, pedagogik mahoratni baholashda faqat o‘tkazilgan tadbirlar yoki olingan sertifikatlar soniga tayanish yetarli emas. Eng muhim mezonlar — o‘qitish jarayonining sifati, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlar, ularning mustaqil fikrlash darajasi hamda pedagogning o‘z faoliyatini takomillashtirish qobiliyatidir.

***Xulosa***

Shaxsiy rivojlanish o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish va ta’lim sifatini yaxshilashning muhim shartlaridan biridir. Zamonaviy pedagog o‘z kasbiy bilimlarini muntazam yangilashi, pedagogik va psixologik kompetensiyalarini rivojlantirishi, raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanishi hamda o‘z faoliyatini tanqidiy tahlil qilib borishi zarur.

Individual rivojlanish rejasini tuzish, mustaqil ta’lim bilan shug‘ullanish, malaka oshirish tadbirlarida qatnashish, hamkasblar bilan tajriba almashish va pedagogik refleksiyani yo‘lga qo‘yish kasbiy o‘sishning samarali yo‘llari hisoblanadi. Shu bilan birga, mas’uliyat, sabr-toqat, hissiy barqarorlik, ijodkorlik va samarali muloqot kabi shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish ham pedagogik mahoratni mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchining shaxsiy rivojlanishi bir martalik tadbir emas, balki uzluksiz va maqsadli jarayondir. O‘z ustida muntazam ishlaydigan, yangiliklarni o‘rganishga tayyor va o‘z faoliyatini tahlil qila oladigan pedagog ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish va jamiyatning ta’limga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirishga munosib hissa qo‘shadi.

***Foydalanilgan adabiyotlar***

1.Dewey J. *How We Think*. Boston: D.C. Heath & Co., 1910.

2.Schön D.A. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books, 1983.

3.Knowles M.S., Holton E.F., Swanson R.A. *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. Routledge.

4.Hattie J. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge, 2009.

5.UNESCO. *Global Report on Teachers: Addressing Teacher Shortages and Transforming the Profession*. Paris: UNESCO, 2024.

6.OECD. *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. OECD Publishing.